

TA'LIMDA INNOVATSION METODLAR

Turdiqulova Nilufar To'liqin qizi
O'zbekiston Milliy univertiteti o'qituvchisi

***Annotatsiya:** maqolada innovatsiya va ta'limda innovatsiya, ularga berilgan xorijlik va O'zbekistonlik olimlar tomonidan berilgan ta'riflar keltirilgan. Shuningdek, ma'lim berishda turli xil usullar ya'ni, metodlar mavjudligi, innavatsion yondashuv, dars mashg'ulotlarida ta'lim metodlari va innovatsion metodlardan foydalash, innovatsion taraqqiyot yo'lida kelajagimiz davomchilari bo'lgan yoshlarning ijodiy g'oyalari va ijodkorligining har tomonlama qo'llab - quvvatlash, xorijiy tajribalar, xalqaro mezon va talablar asosida baholash tizimini takaomillashtirish yuzasidan fikr-mulohazalar bayon etilgan.*

***Kalit so'zlar:** innovatsiya, ta'lim tizimiga innovatsiya, innovatsion jarayonlar, bilim, ta'lim metodlari, innovatsion metodlar, innavatsion yondashuv, metod, aktiv metod passiv metod, interaktiv metod, pedagogik yangilik, pedagogik faoliyat.*

***Аннотация:** в статье представлены определения инновации и инновации в образовании, данные им зарубежными и узбекскими учеными. Также изложены мнения по вопросам совершенствования системы оценки, основанной на зарубежном опыте, международных критериях и требованиях, о наличии различных методов в обучении, инновационных подходах, использовании образовательных методов и инновационных методов на занятиях, всесторонней поддержке творческих идей и творчества молодежи, являющихся преемниками нашего будущего на пути инновационного развития.*

Ключевые слова: инновация, инновация в системе образования, инновационные процессы, знания, методы обучения, инновационные методы, инновационный подход, метод, активный метод пассивный метод, интерактивный метод, педагогическая инновация, педагогическая деятельность.

Abstract: the article presents the definitions of innovation and innovation in education given by foreign and Uzbek scientists. As well as the presence of different methods in education, the presence of methodology, an innovative approach, the use of pedagogical methods and innovative methods in the classroom, creative ideas and creativity of young people who are the successors of our future on the path of innovative development feedback on improving the assessment system based on bilateral support, foreign experience, international criteria and requirements.

Key words: innovation, innovation to the educational system, innovative processes, knowledge, educational methods, innovative methods, innovative approach, method, active method, passive method, interactive method, pedagogical innovation, pedagogical activity.

KIRISH. Har bir davlatning ertangi kuni va kelajagi fuqarolarining intellektual salohiyatiga, madaniyati, bunyodkorligiga va ta'limga bo'lgan e'tiboriga tayanadi. Zero, eski ta'lim-tarbiya asosida yangi jamiyat qurib bo'lmagani kabi mamlakatimiz kelajagi, shubhasiz kadrlar tayyorlash masalasiga bevosita bog'liq hisoblanadi. Sh.Mirziyoev ta'kidlaganidek, "Bugun biz davlat va jamiyat hayotining barcha sohalarini tubdan yangilashga qaratilgan innovatsion rivojlanish yo'liga o'tmoqdamiz. Bu bejiz emas, albatta. Chunki zamon shiddat bilan rivojlanib borayotgan hozirgi davrda kim yutadi? Yangi fikr, yangi g'oyaga, innovatsiyaga tayangan davlat yutadi.

Innovatsiya – bu kelajak degani. Biz buyuk kelajagimizni barpo etishni bugundan boshlaydigan bo‘lsak, uni aynan innovatsion g‘oyalar, innovatsion yondashuv asosida boshlashimiz kerak.”¹

Shundan kelib chiqib aytish joizki, yangicha fikrlaydigan, zamonaviy bilimlarni egalagan barkamol, tashkilotchi va zukko kadrlarga ega bo‘lish uchun ta‘lim-tarbiya tizimni tubdan o‘zgartirish, hozirgi davr talablari darajasida rivojlantirish muhim ekanligini hayot taqozo etmoqda. Pedagog innovatsion faoliyatining eng muhim va markaziy masalasi o‘quv jarayonini samarali va sifatli tashkil etishdan iborat. Ta‘limda innovatsiyani, shu jumladan, o‘qitishning zamonaviy, interaktiv va ijodiy uslublarini keng joriy etilishi bugungi kunda juda tez sur‘atlarda rivojlanmoqda. Ta‘lim tizimini boshqarish organlari har yili ta‘lim muassasalarida yuqori samaradorlikka erishishga va bugungi kun talablariga mos keladigan kadrlarni tayyorlashga alohida e‘tibor qaratib kelmoqda. Olib borilayotgan amaliy harakatlar talabalarni yutuqlarga erishishiga hamda olg‘a intilishga bo‘lgan ehtiyojni muayyan darajada yuzaga keltirishi hamda ularning kasbiy qobiliyatlarini bir qadar rivojlantirishga e‘tibor qaratilmoqda.

Pedagogik nuqtai nazardan esa, zamonaviy ta‘lim tizimida amalga oshirilayotgan innovatsion jarayonlar, avvalo, inson faoliyatining barcha sohalarida raqamli texnologiyalaridan faol foydalanish bilan bog‘liq va birinchi navbatda ta‘limning sifati va samaradorligini oshirishga qaratilgandir. Shu munosabat bilan talabalarning kasbiy innovatsion faoliyati tubdan boshqacha ma‘no kasb etadi. Innovatsion faoliyatning mohiyati va mazmuni shundan iboratki, talabalar uchun ta‘lim sohasidagi har qanday yangilik o‘qituvchi tomonidan amalga oshirilgandagini yuzaga chiqadi. Ya‘ni, ta‘lim jarayonida talabalarni ob‘ektdan sub‘ektga aylantirish, birinchi navbatda, o‘qituvchining kasbiy kompetentligiga bog‘liqdir.

---

¹ Президент Шавкат Мирзиёевнинг Олий Мажлисга мурожаатномаси.
<https://www.xabar.uz/siyosat/prezident-shavkat-mirziyoyevning-oliy-majlisga-murojaatnomasi>

Ta'lim berishda turli xil usullar ya'ni, metodlar mavjud. O'qituvchi qay uslubda dars bermasin maqsadiga yetish imkonini izlaydi, bu borada, ta'lim metodlari va innovatsion metodlardan foydalanadi. Ta'lim metodlari shu vaqtga qadar o'zining samarasini ko'rsatib kelmoqda va dars mashg'ulotlar yangicha uslublarda olib borilishi yanada yaxshi natijalarga erishish uchun izlanishlar, yangilanishlar davom etmoqda. Ma'lumki innovatsion faoliyatda pedagogik yangiliklar: o'qitishning yangi usul va metodlarining yaratilishi, qo'llanishi o'quv jarayonining samarali va sifatli tashkil etilishini yaratib beradi. Pedagogik yangilik-pedagogik faoliyatda ilgari ta'lim jarayonida noma'lum bo'lgan o'zgarishlarni kiritish orqali ta'lim va tarbiyaning nazariya va amaliyotini boyitish va uni rivojlantiruvchi omilidir. Shuningdek, zamonaviy pedagogik texnologiyalar ta'lim jarayonining samarasini oshiradi, pedagoglarning erkin fikrlash jarayonini shakllantiradi, ularda bilim olishga ishtiyoqi va zavqini oshiradi, bilimlarini mustahkam o'zlashtirish, ulardan amaliyotda mustaqil foydalanish ko'nikma va malakalarini shakllantiradi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA. Ma'lumki, hozirgi davr ta'lim taraqqiyoti yangi yo'nalish - innovatsion faoliyatni maydonga olib chiqdi. «Innovatsion pedagogika» termini va unga xos bo'lgan tadqiqotlar XX asrning 60-yillarida G'arbiy yevropa va AQShda paydo bo'lgan. Dastlabki tadqiqotlarda innovatsion faoliyat amaliyoti va ilg'or pedagogik tajribalarni keng yoyish nuqtai nazaridan yoritilgan bo'lsa keyinchalik innovatsion taraqqiyotlarni boshqarish, ta'limdagi o'zgarishlarni tashkil etish, innovatsiyaning «hayoti va faoliyati» uchun zarur bo'lgan shart-sharoitlar masalalari tahlil qilingan.

“*Innovatsiya*” atamasi lotincha “*novatio*” so‘zidan olingan bo‘lib, “*yangilanish*” (yoki “*o‘zgarish*”), “*in*” qo‘shimchasi esa lotinchadan “*yo‘nalishida*” deb tarjima qilinadi, agar buni yaxlit “*Innovatio*” ko‘rinishida tarjima qilsak – “*o‘zgarishlar yo‘nalishida*” deb izohlanadi.

“Innovatsiya” tushunchasi o‘zining yangi hayotini “innovatsion kombinatsiyalar”ni tahlil qilish, iqtisodiy tizimlarning rivojlanishidagi o‘zgarishlar natijasida XX-asrning boshida Avstriyalik iqtisodchi Y.Shumpeterning ilmiy ishlarida boshlagan. Shumpeter 1900-yillarda iqtisodda ushbu termini ilmiy qo‘llashga kiritgan dastlabki olimlardan hisoblanadi. Innovatsiya – tadbirkorlik ruhi bilan motivatsiyalangan ishlab chiqarish omillarining o‘zgarishi (yangi kombinatsiyalar). Maqsad – yangi tovar turlari, yangi ishlab chiqarish usullari, yangi xomashyo manbalari joriy qilish va foydalanish, yangi bozorlar va ishlab chiqarishni tashkil qilishning yangi shakllarini o‘zlashtirish (monopolizatsiya maqsadida qayta tashkil qilish). U o‘zining “ijodiy halokat” nazariyasi asosida innovatsion jarayonlarni o‘rganib chiqdi va tadbirkorlarning faoliyatini yangi mahsulot va xizmatlarni yaratishda mavjud narsalardan foydalanishni boshqa zamonaviy usullar sifatida ko‘rib chiqishni taklif qildi.²

Umuman innovatsiya tushunchasiga olimlar turlicha fikr bildirganligi uning keng tushuncha ekanligini ko‘rsatadi. Jumladan, “Innovatsiya – bu aniq vaziyatda mutlaqo yangi narsa, biz buni anglaganimizda foydalanishimiz mumkin”³, “Innovatsiya – bu innovatsion, ishlab chiqarish, institutsional moliyaviy, ilmiy-texnik va boshqa sohalardagi yangilikdir”⁴, “Innovatsiya-kapitalni yangi texnika yoki texnologiyaga, ishlab chiqarishni tashkil qilish, mehnat, xizmat ko‘rsatish va boshqaruvning yangi shakllariga, jumladan, yangicha nazorat va hisob shakllari, rejalashtirish va tahlil usullariga kiritishdan olingan, moddiy tus olgan natijadir”⁵, “Innovatsiya – g‘oyalar va ixtirolardan amaliy foydalanish orqali o‘z xislatlari bo‘yicha eng yaxshi bo‘lgan mahsulot va texnologiyalar yaratishga olib keladigan ijtimoiy-iqtisodiy jarayon; innovatsiya iqtisodiy foydaga yo‘altirilgan holda uning bozorda paydo bo‘lishi qo‘shimcha daromad keltirishi mumkin.”⁶ deb ta’riflar

² Шумпетер Й. Теория экономического развития. М., Директ-Медиа, 2007. 4

³ Инновации: теория, механизм, государственное регулирование: Учебн. пособие /Под ред. Ю.В. Яковца. – М.: РАГС, 2000.

⁴ Кулагин А. Оценка и самооценка научной организации. Инновационная экономика. 2011 г. Ст. 54-55

⁵ Балабанов И. Инновационный менеджмент. Питер, 2001.

⁶ Санто Б. Инновация и глобальный интеллектуализм // Инновации. — 2006. — № 9; 5.

berilganligi buning dalilidir. Bu fikrlardan anglash mumkinki bugungi kunda ta'lim tizimida innovatsiya kiritib borish zaruriyati mavjud.

Keng tarqalgan yangilish fikrlashlarga qaramasdan innovatsiyalar kashfiyotlardan farq qiladi.

Innovatsiyalarning ilmiy kashfiyotlar va ixtirolardan farqi

Ilm-fan – bu ma'lum mablag'larni bilimlar va g'oyalarga aylantirish.

Innovatsiyalar – bu bilimlar va g'oyalarni mablag'larga aylantirishdir.

Ixtiro – bu yangi konsepsiyani yaratish demak.

Innovatsiya – bu ixtironing amaliy ahamiyatini ajratib ko'rsatish va uni muvaffaqiyatli sotiladigan mahsulotga aylantirish.

N.Kuzmina, E.Rodgers va D.Forlar o'z asarlarida innovatsiya va ta'limga innovatsion yondashuvga nisbatan o'z fikr mulohazalarini keng doirada mulohaza qilib o'tganlar. Innovatsion talimdan foydalangan holda o'qituvchilar va o'quvchilar jamoalarini qulay ta'lim berish va qabul qilish muhitini yarata olishga alohida urg'u berib o'tishgan.

N.V.Kuzminaning fikricha "O'qituvchi o'quvchilarga innovatsion usullardan foydalanib. Talabalarning shaxsiy rivojlanishi uchun metod va vositalardan foydalanishda o'quvchilar bilan hamkorlikni o'rnatsa va o'rnata olsa har ikki tomonda ham o'zaro yordam, tushunish, o'zaro hurmat va o'zaro qo'llab quvvatlash muhiti yuzaga keladi."⁷

Yangilik kiritishning psixologik aspekti amerikalik innovativ olimlardan biri E.Rodgers tomonidan ishlab chiqilgan. U yangilik kiritish jarayoni qatnashchilarining toifalari tasnifini, uning yangilikka bo'lgan munosabatini, uni idrok qilishga shayligini tadqiq etgan.

-talaba shaxsiga qaratilgan yondoshuv.

---

⁷ Kuzmina, N.T. Ilg'or pedagogic texnologiyalar. T. 1999y

- Talabalarning shaxsiy rivojlanishga qaratilgan yondashuv.

-Bilimlarni egallashda talabalar faoliyatini tashkil eta olish yondashuv.⁸

Innovatsion imkoniyatlar - bu muntazam ravishda kombinatsiyalashgan bilimlarni kashf qilish, ulardan foydalanish demakdir. Bunda kombinatsiyalashgan jarayonlarda asosiy e'tibor beriladigan jihat – bu bilimdir.”⁹

Inovatsiya va innovatsion metodlar to'g'risida o'zbek olimlari ham ilmiy izlanishlar olib borib o'z fikr mulohazalarini bildirib o'tishgan. Jumladan, S.Turg'unov “Innovatsiya - maqsadga, yo'naltirilgan o'zgartirishlar bo'lib, ma'lum bir ijtimoiy birlikka - muassasa, uyushma, jamoa va guruhlarga yangi, nisbatan barqaror bo'lgan elementlarni, umumiy holda xalqning ma'naviy-madaniy munosabatlari va mamlakatning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishi bilan uzviy bog'lik bo'lgan yangiliklarni kiritishdir”¹⁰ deb ta'kidlagan bo'lsa, N.Mamadov o'zining «Umumiy ta'lim maktablarini innovatsion boshqarish» deb nomlangan tadqiqotida innovatsiya - bu boshqaruv ob'ektini o'zgartirish hamda yuqori darajadagi ijtimoiy-iqtisodiy, ilmiy-texnik samaralarni qo'lga kiritish maqsadida muayyan sohalarga yangilikni tatbiq qilishning yakuniy natijasi ekanligini qayd etib o'tadi.¹¹ M.Jumaniyozovaning fikricha “Innovatsiya - rivojlangan texnologik jarayonning takomillashgan mahsuloti ko'rinishida namoyon bo'ladigan ijodiy mehnatning natijasi. U amaliyot va nazariyaning muhim qismi bo'lib, ijtimoiy-madaniy ob'ekt sifatlarini yaxshilashga yo'naltirilgan ijtimoiy sub'ektlarning xarakat tizimi, ayni vaqtda u boshqariluvchi va nazorat qilinuvchi o'zgarishlar mexanizmi bo'lib xisoblanadi.”¹²

---

⁸ Karl Rojers Shaxs bo'yicha muvofiqlashtirilgan tadqiqotlar. 1949y

⁹ Инновации: теория, механизм, государственное регулирование: Учебн. пособие /Под ред. Ю.В. Яковца. – М.: РАГС, 2000.

¹⁰ Turg'unov S.T. Ta'lim muassasalarini boshqarishda innovatsion faoliyat. // j.Uzluksiz ta'lim. - T., 2006. - № 4. - B.4.

¹¹ Мамадов Н.С. Умумий таълим мактаблари инновацион бoshqarish. Педагогика фанлари номзоди. ... дисс. - Т., 2009. - Б.17.

¹² Жуманиёзова М. Инновацион фаолият - таълим сифатининг кафолатидир. // j.Uzluksiz ta'lim. - Т., 2004 - № 6 – Б.89

NATIJALAR. Yuksak rivojlangan texnologiyalar asri deb yuritilayotgan XXI asrga kelib, ta'lim jarayoniga innovatsiyani keng joriy qilish masalasiga e'tibor yanada kuchaydi. O'zbekistonda so'nggi yillarda boshqa sohalarga qaraganda birinchilardan bo'lib ta'lim tizimiga innovatsiya kirib keldi va uni ta'lim jarayonida qanday o'z aksini topganligini quyidagilarda kuzatishimiz mumkin. Ta'lim tizimida innovatsiyaning kirib kelishini pedagogika fanlari misolida ham ko'rish mumkin. Ular: a) gendr pedagogikasi; b) evristik pedagogika; v) majburiy pedagogika; g) androgogik pedagogika kabi fanlarning kirib kelishi bilan belgilandi. O'qitish tizimiga innovatsiyaning kirib kelishini o'qitish metodlarida, dars shakli, o'qitish turlari, o'qitish vositalarida aks etsa, ta'lim mazmuniga esa innovatsiya an'anaviy, noan'anaviy va masofaviy o'qitish turlarining kirib kelishi bilan izohlanadi.

O'qitish metodlariga innovatsiya aktiv, passiv va interaktiv metodlarining mavjud bo'lib, Aktiv metodni qo'llash talabalarni dars jarayonidagi faolligini oshirishga xizmat qilsa, passiv metod talabalarni bir tomonlama tushuncha berilishi bilan izohlanadi. Interaktiv metod esa birgalikda faol harakat qilishi (o'qituvchi bilan talaba, talaba bilan talaba) tushuniladi. Dars shakliga innovatsiyani kirib kelishini standart, nostandart hamda vertual dars shakllari misolida ko'rishimiz mumkin.

MUHOKAMA. O'qitish turlaridagi innovatsiyani muammoli ta'lim, evristik ta'lim, darajalangan ta'lim, integratsiyalangan ta'lim, interfaol ta'lim, informal ta'lim, rasmiy ta'lim, norasmiy ta'lim turlari bilan izohlanadi.

O'qitish vositalariga innovatsiyani kirib kelishini dars jarayonida multimedia, elektron doskalar va boshqa vositalar bilan izohlaymiz.

O'qitish metodlaridagi innovatsiyani quyidagi metodlarda ko'rishimiz mumkin. 1. Aktiv metod. Bu metod ni dars jarayonida faollashuviga, ma'lum bir holat va voqelikga nisbatan fikrlashga-muloxaza yuritishga undaydi. 2. Passiv metod. Bu metod dars jarayonida talabalarda o'rganilayotgan mavzu bo'yicha bir tomonlama

tushuncha hosil bo'lishiga olib keladi. 3. Interaktiv metod. Bu metodni maqsadi dars jarayonida o'qituvchi va talabalarni birgalikdagi faol xatti-harakatlariga asoslanadi.

Dars shaklidagi innovatsiyani quyidagi shaklda ko'rishimiz mumkin. A) standart dars – dars ichidagi struktura o'zgarmaydi. B) nostandart dars – dars ichidagi struktura o'zgaradi. V) virtual dars – yani masofadan o'qitish. Pedagogik innovatsiyada "yangi" tushunchasi markaziy o'rin tutadi. Shuningdek, pedagogik fanda xususiy, shartli, mahalliy va sub'ektiv yangilikka qiziqish uyg'otadi.

Xususiy yangilik zamonaviylashtirishda muayyan tizim mahsuloti unsurlaridan birini yangilashni ko'zda tutadi. Murakkab va progressiv yangilanishga olib keluvchi ma'lum unsurlarning yig'indisi shartli yangilik hisoblanadi. Yangilik - bu vositadir: yangi metod, metodika, texnologiya va boshqalar. V.I.Zagvyazinskiy yangi tushunchasiga ta'rif berib, pedagogikadagi yangi bu faqatgina g'oya emas, balki hali foydalanilmagan yondashuvlar, metodlar, texnologiyalardir, lekin bu pedagogik jarayonning unsurlari majmuan yoki alohida olingan unsurlari bo'lib, o'zgarib turuvchi sharoitda va vaziyatda ta'lim va tarbiya vazifalarini samarali hal etishning ilg'or boshlanmalarini o'zida aks ettiradi.

R.N.Yusufbekova pedagogik yangilikka o'qitish va tarbiya berishda avval ma'lum bo'lmagan va avval qayd qilinmagan holat, natija, rivojlanib boruvchi nazariya va amaliyotga eltuvchi pedagogik voqelikning o'zgarib turishi mumkin bo'lgan mazmuni sifatida qaraydi.

Innovatsiya jarayoni tarkibiy tuzilmalar va qonuniyatlarni qamrab olgan tizimdan iborat bo'lib, innovatsiya jarayonlari, ularning funktsiyalari, rivojlanish qonuniyatlari, mexanizmlari va uni amalga oshirish texnologiyalari, boshqa-rish tamoyillarining pedagogik asoslarini o'rganish oliy o'quv yurti o'quv o'quv jarayonini zamonaviy pedagogika hamda psixologiya fanlari yutuqlari asosida jahon standartlari darajasida tashkil etish imkonini beradi. Mamlakatimizda innovatsion taraqqiyot yo'lida shiddat bilan rivojlanib borayotgan bir davirda kelajagimiz davomchilari bo'lgan yoshlarning ijodiy g'oyalari va ijodkorligining har tomonlama

qo'llab -quvvatlash, ularning bilim, ko'nikma va malakalarining shakillantirish hamda ilg'or xorijiy tajribalar, xalqaro mezon va talablar asosida baholash tizimini takaomillashtirish, ilmiy tadqiqot muassasalari bilan yaqindan hamkorlik qilish hozirgi kunda muhim ahamiyat kasb etadigan jarayondir.

XULOSA. Zamonaviy ta'limning dolzarb muammosi "ijtimoiy raqobatbardoshlik"dir. Bu tushuncha o'zida kasbiy etuklikni, malaka oshirish imkoniyatiga egalikni, shaxsning ta'lim olganlik darajasi, innovatsiyalarni qabul qila olish qobiliyati, kasbiy faoliyat sharoitini qiyinchiliklarsiz o'zgartira olish va mehnatning yanada foydaliroq turiga o'ta olish qobiliyatini, ijtimoiy mavqeyini va bilim darajasi bilan belgilanuvchi ijtimoiy mobilligini o'zida mujassamlashtiradi. Ya'ni, zamonaviy sharoitlarda raqobatbardosh mutuxassisni shakllanishi faqatgina ta'lim jarayoniga muammoli va metodikyo'naltirilgan, umumiy innovatsion jarayonlarning talablariga javob beradigan, dastur va konsepsiyalar bilan asoslangan innovatsiyalarni jalb etish orqaligina amalga oshiriladi. ta'limda dars jarayonida pedagog inavatsiyon metodikalardan foydalanish o'quvchilarda hamkorlik qilish kompetensiyasini ham shakillantiradi. O'quvchilarda nazariy ma'lumotlarni yetarlicha o'zlashtira olmagan o'quvchilarda odiy dars shakli va tushuntirishdan ko'ra o'quvchi tassavurida nazariy ma'lumotlar ossonlik bilan qabul qilinadi. Dars jarayonida inavatsiyon metodikalar orqali mavzuni mustaxkamlashda bazan bir necha xattokiy butun auditoriyani ma'lumatlarni qabul qilish va mustaxkamlash jarayoniga qiziqarli tarzda jalb qila olish xususiyati bilan hozirgi kunda o'z axamiyatligi va ko'lamini tezlik bilan kengaytirmoqda. Shu bilan birgalikda dars jarayonida innovatsion metodikalardan samarali foydalanish o'qituvchining dars jarayonini o'quvchilarga yetkazib berish jarayonini samarasini oshirish bilan birgalikda o'qituvchining ko'p qirrali faoliyatini rang baran qilishda, balki o'quvjarayonini jaddalashtirish, bilim olish amaliyotini faollashtirish, o'quvchilar ishtiyoqini kuchaytirish va jaddalshtirishga samarali xizmat qiladi.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Prezident Shavkat Mirziyoevning Oliy Majlisga murojaatnomasi.
<https://www.xabar.uz/siyosat/prezident-shavkat-mirziyoyevning-oliy-majlisga-murojaatnomasi>
2. Балабанов И. Инновационный менеджмент. Санкт-Петербург, 2001.
3. Жуманиёзова М. Инновацион фаолият - таъли м сифатининг кафолатидир.
// j.Uzluksiz ta'lim. - Т., 2004 - № 6 – Б.89
4. Инновации: теория, механизм, государственное регулирование: Учебн. пособие /Под ред. Ю.В. Яковца. – М.: РАГС, 2000.
5. Инновации: теория, механизм, государственное регулирование: Учебн. пособие /Под ред. Ю.В. Яковца. – М.: РАГС, 2000.
6. Кулагин А. Оценка и самооценка научной организации.
Инновационная экономика. 2011 г. Ст. 54-55
7. Мамадов Н.С. Умумий таъ лим мактаблани инновацион бошқариш.
Педагогика фанлари номзоди. ... дисс. - Т., 2009. - Б.17.
8. Санто Б. Инновация и глобальный интеллектуализм // Инновации. 2006.
— № 9; 5.
9. Хамрокулова, Ш. Э. (2021). Экологик тарбия механизмларини такомиллаштиришда инновацион технологияларнинг аҳамияти. Academic research in educational sciences, 2(NUU Conference 1), 286-289.
10. Шумпетер Й. Теория экономического развития. М., Директ-Медиа, 2007. 4
11. Karl Rojers Shaxs bo'yicha muofiqlashtirilgan tadqiqotlar. 1949 y.
12. Kuzmina. N.T Ilg'or pedagogic texnologiyalar. Т. 1999 y.
13. Turg'unov S.T. Ta'im muassasalarini boshqarishda innovatsion faoliyat. // j.Uzluksiz ta'lim. - Т., 2006. - № 4. - Б.4.
14. Hamrokulova, S. (2022). PEDAGOGICAL-PROGRAMM IMPLEMENTATION OF THE DEVELOPMENT OF ENVIRONMENTAL EDUCATION IN HIGHER CLASS PUPILS OF SECONDARY SCHOOLS.

**CENTRAL ASIAN JOURNAL OF EDUCATION AND COMPUTER
SCIENCES (CAJECS), 1(4), 52-56.**